

מפרט מבחן מיצ"ב בעברית לכיתה ה', תשע"ח (2018)

במבחן נבדקים שלושה תחומים, ואלה הם :

1. **הבנת הנקרא** – התחום נבדק באמצעות טקסטים מסוגות שונות, המלווים בשאלות פתוחות או סגורות, בממדי הבנה שונים.
2. **הבעה בכתב** – התחום נבדק באמצעות משימת כתיבה ובאמצעות תשובות לשאלות פתוחות.
3. **לשון** – התחום נבדק באמצעות שאלות לשון בזיקה לטקסטים ובאמצעות בחינת הרכיבים הלשוניים במשימת הכתיבה ובתשובות לשאלות הפתוחות.

כמה שאלות במבחן עוסקות בערכים, במעורבות וברלוונטיות לתלמיד. שאלות אלו מכונות **שאלות עמ"ר**. מידע נוסף על-אודות שאלות עמ"ר נמצא באתר המזכירות הפדגוגית.¹

¹ לאתר המזכירות הפדגוגית בנושא **שאלות חשיבה ועמ"ר** :

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Portal/HahmamaHapedagogit/hasiva_omer.htm

תחום	פירוט	משקל יחסי	הערות
1. הבנת הנקרא לפי תוכנית הלימודים: ² פרק ג; פרק ד: הישגים 4, 5, 6, 7	סוגי הטקסטים • טקסט ספרותי (סיפור) • טקסט למטרות מידוע, תיאור והסבר • טקסט למטרות טיעון ושכנוע • טקסט למטרות הפעלה	כ-60% ³ ממדי ההבנה • הבנת המשמעות הגלויה בטקסט • הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט • פרשנות, עיבוד ויישום • בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים: תוכניים, מבניים ולשוניים	• במבחן יהיו לפחות שני טקסטים, ובכל הטקסטים יחד יהיו כ-1500 מילים. • ייתכן שחלק מהטקסטים יהיו במבנה בלתי רציף. • ייתכן שיהיו טקסטים נלווים חזותיים, כגון מפות, תרשימים ואיורים.
2. הבעה בכתב לפי תוכנית הלימודים: פרק ג; פרק ד: הישגים 2, 3, 8	כתיבה למטרות שונות • סיפור (טקסט נרטיבי) • מידוע, תיאור והסבר • טיעון ושכנוע	כ-25% ⁴ ממדי ההערכה • תוכן • מבנה • לשון	• המשימות בהבעה בכתב הן בזיקה לטקסט או ללא זיקה אליו.
3. לשון לפי תוכנית הלימודים: ⁵ פרק ג; פרק ד: הישג 8	נושאים ⁶ • אוצר מילים • מבנה מילה • תחביר • כתיב	כ-15% ממדי הידע הלשוני • שימוש בלשון מודעות לשונית • ידע על-לשוני	• שימוש תקין בצורות ובמבנים לשוניים • הבנת המשמעות של צורות ושל מבנים לשוניים • הכרת המונחים הלשוניים המפורטים בתוכנית הלימודים (התלמידים אינם נדרשים להגדיר את המונחים).

² תוכנית הלימודים לבית הספר הממלכתי והממלכתי-דתי, **חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות** (תשס"ג), ירושלים: האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, התרבות והספורט.
³ ראה עוד בנספח למפרט זה, עמ' 3.
⁴ ראה עוד בנספח למפרט זה, עמ' 5.
⁵ ראה לעיל הערה 2.
⁶ ראה עוד בנספח למפרט זה, עמ' 5.

נספח למפרט

1. הבנת הנקרא – ממדי ההבנה

א. הבנת המשמעות הגלויה בטקסט

הקוראים נדרשים להבין את הכתוב בטקסט באופן מפורש ולזהות פרטי תוכן הנוגעים למידע שהם מחפשים. המידע עשוי להופיע במשפט, בפסקה או בכל הטקסט.

ממד זה כולל:

- איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט (כגון שמות, פעולות, זמן, מקום);
- זיהוי רעיונות, הגדרות, הסברים והכללות הכתובים בטקסט במפורש;
- ארגון מחדש של פרטי מידע מפורשים בטקסט;
- זיהוי יחסים לוגיים מפורשים בטקסט.

ב. הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט

הקוראים נדרשים להשלים פערי משמעות הקיימים בטקסט. בזמן הקריאה הם מסיקים מסקנות בנוגע לרעיונות העולים מן הטקסט אף שאינם כתובים בו באופן מפורש. המסקנות עשויות לעסוק במשתמע מהקשר מצומצם בטקסט או מהקשר רחב בטקסט. לשאלות בממד ההבנה הזה יש תשובה נכונה אחת, הנובעת מן הטקסט.

ממד זה כולל:

- הבנת מילים וביטויים מתוך הקשר;
- הבנת אזכורים;
- הבנת יחסים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט;
- הבנת רעיונות המשתמעים מן הטקסט;
- הבנת הכללות שאינן כתובות בטקסט במפורש, לפי פרטי מידע הכתובים בו במפורש;

ג. פרשנות, עיבוד ויישום

הקוראים נדרשים לעבד את המידע שבטקסט ולבנות משמעות רחבה בעקבות הקריאה. הם מסתמכים על תפיסת עולמם, על הידע ועל הניסיון שלהם כדי ליצור פרשנות המעוגנת בטקסט. הפרשנות המתגבשת על ידי הקוראים עשויה להשתנות מקורא לקורא.

ממד זה כולל:

- העלאת השערות לפי הכתוב בטקסט;
- גיבוש תובנות בנוגע לתהליכים, למסרים, ליחסים, למניעים ולרגשות העולים מן הטקסט;
- הבנת רעיונות ומסרים עיקריים;
- השוואה בין פרטי מידע או רעיונות ומיזוג שלהם;
- שילוב בין ידע אישי, חוויות והתנסויות לבין משמעויות העולות מן הטקסט;
- אפיון דמויות, אישים, מקומות ואווירה לפי הכתוב בטקסט;
- גיבוש עמדה בנוגע לסוגיות, לדילמות, להתנהגויות או למעשים המתוארים בטקסט. העמדה מנומקת ומבוססת על הכתוב בטקסט;
- יישום הנלמד בטקסט בהקשרים אחרים.

ד. בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים – תוכניים, מבניים ולשוניים

הקוראים נדרשים להתבוננות מטא-טקסטואלית בטקסט – בתוכנו וביסודות המבניים והלשוניים שבו. לשם כך עליהם להשתמש באופן יעיל ומושכל בידע שלהם בנוגע לסוגות ולמבנים של טקסטים ובנוגע לשימוש בלשון. כמו כן עליהם לבחון את האמצעים שהכותב משתמש בהם כדי להציג רעיונות ועמדות.

ממד זה כולל:

- הערכת המטרה של הטקסט ושל הטקסטים הנלווים לו;
- הערכת הרלוונטיות של הטקסט למטרות הקורא;
- הערכת עמדתו של הכותב;
- הערכת תוכן הטקסט (כגון אמינות, עדכניות, בהירות, היתכנות הרעיונות שבטקסט);
- הערכת תרומתו של מבנה הטקסט (כגון רכיבי מבנה, כותרת, מקדמי ארגון) להבנת תוכן הטקסט;
- הערכת קשרים שאינם מפורשים בין טקסטים מילוליים או חזותיים (כגון בין טקסט ראשי לטקסט נלווה או בין שכבות שונות של טקסט דיגיטלי רב-שכבתי (רב-טקסט) או בין כמה טקסטים שיש להם הקשר משותף);
- הערכת הלשון וסגנון הכתיבה (כגון שימוש באמצעים ספרותיים, בחירות לשוניות).

2. הבעה בכתב – ממדי ההערכה

א. תוכן ומבנה (כ-60%)

- צמידות לנושא ולמטרת הכתיבה ;
- פיתוח התוכן (כגון פירוט, מורכבות רעיונית, הצגת נקודות מבט שונות והיקף הולם) ;
- מודעות לנמען (כגון הצגת המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט) ;
- התאמת מבנה הטקסט לדרישות המשימה ;
- לכידות: יצירת רצף ברור, הגיוני ותקין בין הרעיונות שבטקסט ;
- קישוריות: שימוש באזכורים ובקשרים מגוונים ותקינים (לאמצעים האלה יש זיקה הדוקה ללשון וללכידות) ;
- ארגון ברור של היחידות הרעיוניות בהתאמה לסוג הטקסט.

ב. לשון (כ-40%)

- משלב לשון: הלשון הולמת את נסיבות הכתיבה, את הנמען ואת המטרה ;
- אוצר מילים: המילים מגוונות והשימוש בהן מדויק ;
- מורפולוגיה ותחביר: נטיות השם והפועל תקינות, מבנה המשפטים תקין, יש התאם דקדוקי (במין, במספר), מילות היחס ומילות הקישור תקינות ;
- פיסוק: סימני הפיסוק תקינים (נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות וסימן קריאה) ;
- כתיב: יש הפרדה בין מילים, אין השמטת אותיות במילה ואין טעויות כתיב (לא נדרשת הבחנה בין כתיב מלא לכתיב חסר).

3. לשון – הנושאים

- אוצר מילים: הכרת מילים ושימוש בהן, לרבות חיפוש מילה במילון, והבנת יחסי משמעות בין מילים (נרדפות וניגודיות) ;
- שורשים: זיהוי שורשים ויצירה של מילים מאותו שורש (משפחות מילים) ;
- נטיית הפועל: זיהוי זמנים וגופים של הפועל ושימוש תקין בהם ;
- שמות עצם: זיהוי שם עצם ונטייה תקינה של השם לפי קניין (לדוגמה ביתי-ביתכם) ובצורת סמיכות בלשון זכר ובלשון נקבה, ביידוע ובריבוי ;
- התאם דקדוקי (במין, במספר): בשמות עצם, בפעלים, בשמות תואר ובכינויי גוף ;
- מיליות: הבנת משמעות של מילות קישור (כגון אך, אבל, לכן, משום ש), של מילות יחס ושל ה"א הידיעה ;
- סימני פיסוק: הבנת התפקיד של סימני פיסוק (נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות, סימן קריאה) ושימוש תקין בהם.